ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

"ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਥ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭੀੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਬੇਬਾਕ ਆਵਾਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੱਕ-ਸੱਚ ਲਈ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਹੜ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੱਕ ਤਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਕੌਮ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖੋਜ-ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੇਖ— 'ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪੋਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ: ਸਾਨੂੰ ਵੈਟੀਕਨ ਵਰਗੀ 'ਹੋਲੀ ਲੈਂਡ' (Holy Land) ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ 'ਹੋਮਲੈਂਡ' (Homeland) ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ'—ਅਸੀਂ 'ਸਾਡੇ ਲੋਕ' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਫ਼ਖ਼ਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।' — ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਵੈਟੀਕਨ ਸਟੇਟਸ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਰਾਹ 'ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ' ਹੈ

ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ 'ਪੋਪ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ

ਸਾਨੂੰ 'ਹੋਲੀ ਲੈਂਡ' ਨਹੀਂ, 'ਹੋਮਲੈਂਡ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ! : ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਵੈਟੀਕਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਤਾਲਵੀ (Italian) ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਪੋਪ ਦੇ ਰਾਜ' (Papal States) ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੋਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜ 756 ਤੋਂ 1870 ਤੱਕ ਰਿਹਾ, ਪਰ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਟਲੀ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ (Unification) ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। 1861 ਵਿੱਚ ਇਟਲੀ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਟਰ ਇਮੈਨੁਅਲ ਦੂਜਾ ਇਟਲੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਬਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪੋਪ ਪਾਇਸ ਨੌਵੇਂ (Pope Pius IX) ਨੂੰ ਵੈਟੀਕਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ 'ਕੈਦੀ' ਵਾਂਗ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। 1929 ਦੇ ਲਾਤਰਨ ਸਮਝੌਤੇ (Lateran Pacts) ਨੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ (Sovereign) ਹਸਤੀ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੇਪਲ ਸਟੇਟਸ (Papal States): ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ, ਪੋਪਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਇਟਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ।

ਇਟਲੀ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ: 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਟਲੀ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 1870 ਵਿੱਚ ਇਟਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਨੇ ਰੋਮ ਸਮੇਤ ਪੇਪਲ ਸਟੇਟਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

'ਰੋਮਨ ਮਸਲਾ' (Roman Question): 1870 ਤੋਂ 1929 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਚਰਚ ਅਤੇ ਇਟਾਲਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਤਣਾਅ ਰਿਹਾ। ਪੋਪਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਇਤਾਲਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੈਟੀਕਨ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਕੈਦੀ' ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਲਾਤਰਨ ਸਮਝੌਤਾ (1929): ਪੋਪ ਅਤੇ ਇਟਲੀ ਦੇ ਰਾਜ (ਬੇਨਿਟੋ ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਦੁਆਰਾ ਹਸਤਾਖਰਿਤ) ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੇਪਲ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰਫਲ: ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਗਭਗ 800 ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤਰਫਲ 0.49 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ (ਲਗਭਗ 121 ਏਕੜ) ਹੈ।

ਸਮਾਂ: 1929 ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ: ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, 2011 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿਰਫ਼ 32 ਔਰਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ : ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਜਨਮ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਲਈ ਕੈਥੋਲਿਕ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਚ ਪੱਧਰ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਲਾਤਰਨ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ

1929 ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ 'ਰੋਮਨ ਮਸਲੇ' ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ:

1. **ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ:** ਇਟਲੀ ਨੇ ਵੈਟੀਕਨ ਸਿਟੀ ਉੱਤੇ 'ਹੋਲੀ ਸੀ' (Holy See) ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ।
2. **ਵਿੱਤੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ:** ਇਟਲੀ ਨੇ ਪੇਪਲ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਬਦਲੇ ਚਰਚ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ।
3. **ਰਾਜ ਧਰਮ:** ਸੰਧੀ ਵਿੱਚ ਕੈਥੋਲਿਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਰਾਜ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ (ਹਾਲਾਂਕਿ 1984 ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)।
4. **ਚਰਚ-ਰਾਜ ਸਬੰਧ:** ਇਸਨੇ ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਨੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ।
5. **ਪੋਪ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ:** ਪੋਪ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ (Inviolable) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ।

ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ: ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਰੋਮ ਦਾ ਬਿਸ਼ਪ/ਪੋਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਤਾਲਵੀ ਹੋਵੇਗਾ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਲੇ 4 ਪੋਪ ਇਤਾਲਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ)।

ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੈਟੀਕਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ:

ਇਟਾਲਵੀ ਨਸਲੀ ਕਾਨੂੰਨ (1938): ਇਟਲੀ ਨੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸਦਾ ਵੈਟੀਕਨ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ: ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਤਾਇਆ, ਜਦਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਮੁਤਾਬਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕ ਚਰਚ ਕੋਲ ਸੀ।

ਕਾਨੂੰਨ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ: 2008 ਵਿੱਚ, ਵੈਟੀਕਨ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਟਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਏਗਾ।

ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ: ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਨਾਮ ਵੈਟੀਕਨ ਦਾ ਮਾਡਲ : ਅੱਜ ਦੀ ਮੇਰੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵੈਟੀਕਨ ਦੇ ਤੁਰਕੇ ਜਾਂ ਇਟਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਕਸਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਵੈਟੀਕਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਭੋਲੇਪਨ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਲਈ 'ਵੈਟੀਕਨ ਸਟੇਟਸ' ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਵੈਟੀਕਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ 'ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ' ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਅਧੂਰਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ

ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੱਤਾ (ਮੀਰੀ) ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੱਤਾ (ਪੀਰੀ) ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰੰਭ: ਇਹ ਸੰਕਲਪ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਮੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਤੀਕ: ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਇਸ ਦੋਹਰੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ—ਇੱਕ ਮੀਰੀ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪੀਰੀ ਦੀ।

ਮੀਰੀ: ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਅਮੀਰ' (ਹਾਕਮ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤਾਕਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਖੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੀਰੀ: ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਪੀਰ' (ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਨੁਮਾ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ: ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ 'ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ' ਬਣਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ।

ਸਿੱਟਾ: ਸਾਨੂੰ 'ਹੋਲੀ ਲੈਂਡ' ਨਹੀਂ, 'ਹੋਮਲੈਂਡ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਖੁੱਸੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਦੇਸ਼ (Sovereign Country) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ (ਜਿਵੇਂ ਵੈਟੀਕਨ) ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਸਾਡੇ ਕੋਲ 'ਪੋਪ' ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਰਹਿਨੁਮਾ 'ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ' ਹਨ। ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਭਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਸਾਡਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ 'ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ' (Holy Land) ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ 'ਹੋਮਲੈਂਡ' (Homeland) ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇਸ਼ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ।